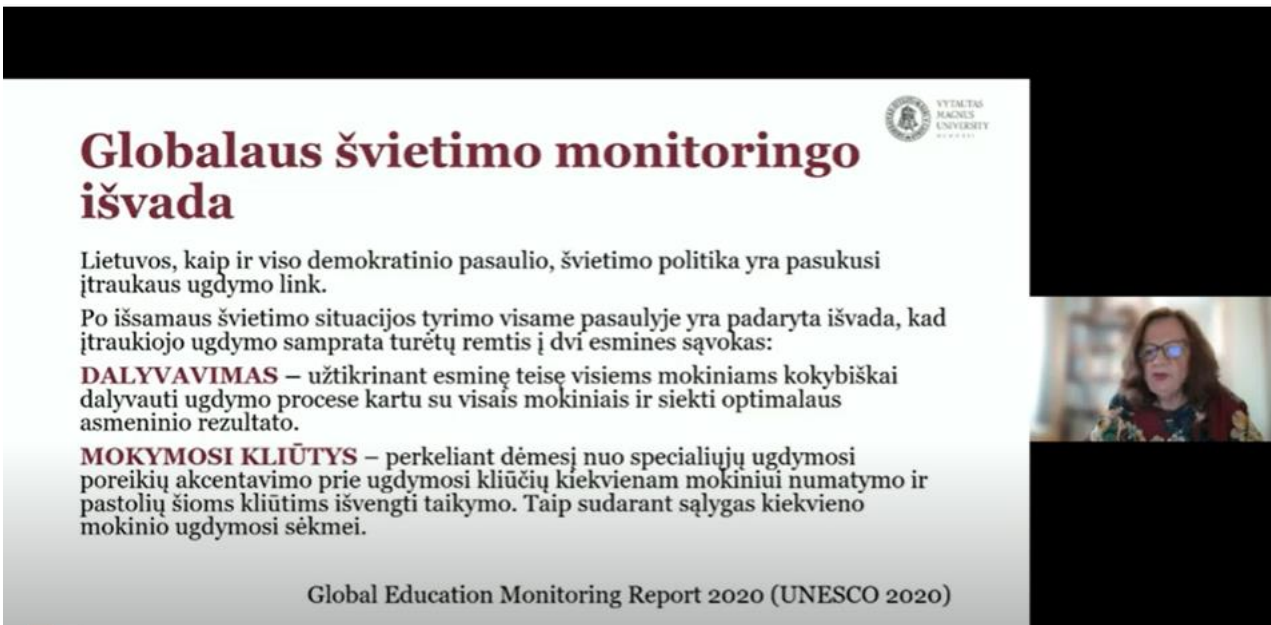

Viešosios konsultacijos „Pavadootojų, vadovų lyderystė: naujausi Lietuvos tyrėjų duomenys
ir rekomendacijos dėl įtraukios mokyklos žingsnių visų mokinių sėkmei“,
įvykusios 2022 m. rugpjūčio 24 d.,
MEDŽIAGA

Dr. Alvyra Galkienė, Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos profesorė

Globalaus švietimo monitoringo išvada

Lietuvos, kaip ir viso demokratinio pasaulio, švietimo politika yra pasukusi įtraukaus ugdymo link.

Po išsamaus švietimo situacijos tyrimo visame pasaulyje yra padaryta išvada, kad įtraukiojo ugdymo samprata turėtų remtis į dvi esmines sąvokas:

DALYVAVIMAS – užtikrinant esminę teisę visiems mokiniams kokybiškai dalyvauti ugdymo procese kartu su visais mokiniais ir siekti optimalaus asmeninio rezultato.

MOKYMOSI KLIŪTYS – perkeltant dėmesį nuo specialiųjų ugdymosi poreikių akcentavimo prie ugdymosi kliūčių kiekvienam mokiniui numatymo ir pastolių šioms kliūtims išvengti taikymo. Taip sudarant sąlygas kiekvieno mokinio ugdymosi sėkmei.

Global Education Monitoring Report 2020 (UNESCO 2020)

Vienos šalys jau turi didelę patirtį įtraukiojo ugdymo srityje, kitos dar tik žengia pirmuosius žingsnius. 2020 m. buvo atliktas UNESCO pasaulinis tyrimas. Juo remiantis, buvo pabrėžiama dalyvavimo svarba ir mokymosi kliūtys. Turime imtis kurti ugdymo procesą, kuris leistų kokybiškai dalyvauti visiems mokiniams. Ir tas dalyvavimas neturi priklausyti nuo vaikų skirtumų. Tai ir būtų dalyvavimas ugdymosi procese be kliūčių. UDL (angl. Universal design of learning) pasako, kokiais principais turi būti grindžiamas ugdymo procesas, kad jis visiems mokiniams būtų prieinamas.

ĮTRAUKUS UGDYMAS GRINDŽIAMAS RAKTINIAIS UDL PRINCIPAIS

Kiekvienas mokinytis turi lygias teises į sėkmę

Sėkmės riba yra ties asmeninių galimybių maksimumu

Mokytojas yra ugdymo proceso dizaineris ir konsultantas

Kiekvienas mokinytis yra besimokantis ekspertas

Lankstūs tikslai, procesas ir aplinka sukuria sąlygas visų sėkmingam mokymuisi

Turime vaikams ne paaiškinti, bet taip sumodeliuoti situaciją ir duoti priemonių, kad jie patys atrastų tai, ką reikia išsiaiškinti. Mokiniai po matematikos egzamino sakė, kad turime mokytis „kitaip“, nes ir žinias bandome tikrinti „kitaip“. Barjerai yra mokymosi aplinkoje, o ne mokinio viduje, ypatumuose ar savybėse.

ĮTRAUKIOJI EKOSISTEMA

European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2019. *Inclusive School Leadership: Exploring Policies Across Europe*. (E. Öskarsdóttir, V. Donnelly and M. Turner-Cmucha, eds.). Odense, Denmark

SĖKMĖ KIEKVIENAM MOKINIUI

MOKINIŲ ĮVAIROVĖ – NATŪRALUS REIŠKINYS

MOKINYS - BESIMOKANTIS EKSPERTAS

MOKYMOSI BARJERAI YRA APLINKOJE

VAIDMENŲ PASISKIRSTYMAS

UGDYMO PROCESŲ AKCENTAI Ką atskleidė ekstremalios sąlygos?

Tyrimo „Mokinių patiriami emociniai bei edukaciniai sunkumai ir jų įveika įtraukiojo ugdymo sąlygomis: COVID-19 kontekstas“ rezultatai.

Tyrimo geografija apėmė tarptautinį, nacionalinį, institucinį ir asmeninį lygmenį:

Kokybinis tyrimas

23 Lietuvos mokyklų komandų sutelktų grupių diskusija
8 mokyklose vykdytas veiklos tyrimas

Kiekybinis tyrimas

3 Baltijos šalys (Lietuva, Latvija, Estija) – 5-12 klasėse dirbančių mokytojų apklausa
(1129 dalyviai)

Tyrimas atliktas pandeminiu laikotarpiu. Daug naudos davė diskusijos su mokyklų komandomis.

Mokinio emocinė ir elgsenos dinamika patiriamų sunkumų kontekste

❑ **Atsitraukimo fenomenas:** skausmingas procesas, lydimas vis didesnio nesusitikimo su savimi ir savo gebėjimais, žemo savęs vertinimo, savęs nepriėmimo, nerimo, jaudulio, baimės, gėdos emocijų.

- **Atsitraukimo fazės:** dalinis arba epizodiškas nusišalinimas nuo pamokos; nutilimas; nematomumas; pasimetimas, demotyvacija, apatija; socialinių ryšių praradimas; išsekimas, bejėgiškumas ir visiškas atsitraukimas.

▪ **Priežastys:**

- **pradinėse fazėse** mokiniui trukdo techniniai barjerai, savireguliacijos gebėjimų stoka, neįtraukiantis ugdymo organizavimo procesas ...
- **gilesnėse fazėse** trukdo dideli mokymosi barjerai, neįveikiamas mokymosi krūvis, išsekimas, paramos ir pagalbos stoka, galiausiai mokinys visiškai nemato asmeninės mokymosi prasmės ir pasiduoda.

Tyrimas išryškino atsitraukimo fenomeną. Atsitraukimas vyksta pamažu, jis nėra taip aiškiai pastebimas. Jis prasideda nuo nutilimo ir pasibaigia visišku pasitraukimu iš ugdymo proceso. Priežastys būna techninės ar savireguliacijos gebėjimų stoka. Vaikas nesugeba įveikti atsiradusių kliūčių. Toks vaikas tampa „nematomas“, o po to jis pats nebemato mokymosi prasmės. Nuotolinio mokymosi metu atsitraukimo fenomenas atsispindėjo nesugebėjime savarankiškai mokytis.

Ugdymo proceso permodeliavimas: vidinės atskirties, stigmatizavimo prielaidos

□ Dominuoja individuali pagalba mokiniui.

„Buvo tokių vaikų, kurie dirba pagal individualizuotas programas – tokiu atveju spec. pedagogė visiškai perėmė darbą su jais, kadangi man derinti darbą visos klasės, kur yra ir gabūs vaikai, ir kiti, ir su pritaikytomis programomis, ir dar šie – realiai nebeįmanoma... <...> kai spec. pedagogė atėjo su pagalba, tai buvo didelis sprendimas, labai geras“ (GD-13-8Mok).

□ Mokymas homogeniškoje pagalbos grupėje.

„Tačiau buvo vaikų, kurių mes nepriskvietėm. Buvo vaikai, kuriems tikrai reikėjo, bet tėvai rasdavo priežastį, kad serga, kad stresą jaučia, dar yra kokios nors priežastys“ (GD-18-4vad).

Tyrimai rodo: mokymas individualiai arba homogeniškoje grupėje skatina atskirtį. Jis būdingas tradicinio ugdymo prielai-

REKOMENDACIJOS

- Stiprinti savalaikės visuminės pagalbos ugdytiniui koordinavimą ugdymo įstaigose. **Pripažįstant, kad mokymosi barjerus gali patirti visi mokiniai,**
- pirmuoju pagalbos lygmeniu traktuoti ugdymo proceso permodeliavimą, **taikant lanksčius metodus ir priemones,** leidžiančias siekti tų pačių tikslų mokiniui palankiausias būdais;
- antruoju pagalbos lygmeniu **traktuoti specialisto dalyvavimą permodeliuojant ugdymo procesą** ir įgalinant mokinį savireguliatyviai dalyvauti bendroje mokymosi patirtyje;
- trečiuoju pagalbos lygmeniu traktuoti **individualią pagalbą, siekiant išugdyti specialius gebėjimus,** įveikti mokymosi spragas, lavinti kitus įgūdžius, būtinus dalyvavimui bendroje mokymosi patirtyje.

Kokia pagalbos organizavimo sistema dominuoja mokykloje?

Vyrauja individuali pagalba mokiniams ir mokymas homogeniškoje grupėje. Pasauliniai tyrimai rodo, kad tai kuria segregacijos patirtis, taip pat stigmatizavimo patirtis. Todėl itin svarbu ugdymo proceso lankstumas. O individuali pagalba naudinga tik laikina ir tik tada, kai reikia įveikti konkrečias kliūtis.

BEBARJERIO MOKYMOSI MODELIAVIMAS VISIEMS

Visų mokinių kognityviniai procesai ir asmeninės savybės yra skirtingos. Visi turi prielaidas mokymosi sėkmei ir nesėkmei. Nesėkmė didina nerimą ir mažina motyvaciją.

„Kai būnu pasiruošusi 100 balų, tada jaučiu, kad ir vaikams tos pamokos patinka. Tai reiškia, kad yra ir skaidrės, ir filmukai, ir mano pasakojimas, ir vaikams mažutės užduotytės – kai viskas yra pamokos mokslas“ (GD-8-mok).

Pastoliavimas. Mokiniai, tą patį informaciją analizuodami tokiais būdais koks tuo momentu jiems yra palankiausias, gali savo supratimą paremti skirtingais pojūčiais: matydami (skaidrės), girdėdami (mokytojo pasakojimas), matydami ir girdėdami (video medžiaga), praktiškai pabandydami (užduotėlės). Visavertiai suprasdami analizuojamą informaciją, jie gali jungtis į bendrą mokymosi veiklą ir aktyviai joje dalyvauti.

REKOMENDACIJOS

- Sutelktomis mokytojų, švietimo pagalbos specialistų, vadovų pastangomis skirtingais būdais **kurti gerai aprūpintą, kiekvienam mokiniui prieinamą bebarjerę mokymosi aplinką** klasėje, už klasės ir mokyklos ribų.
- **Išmokti atpažinti galimus mokinių mokymosi sunkumus ir juos išprovokuojančius ugdymo proceso organizavimo veiksnius,** apmąstyti alternatyvias bendro ugdymo proceso organizavimo galimybes, kurios eliminuotų mokinių mokymosi barjerus.
- Tai padaryti svarbu planuojant ugdymo procesą, **kad mokiniai nepatirtų nesėkmių, mažinančių įsitraukimą, dalyvavimą ir motyvaciją.**

Kokia sistema dominuoja jūsų mokykloje - pagalbos ar pastoliavimo?

Vaikai patiria sėkmę tada, kai mokytojas pateikia medžiagą pagal skirtingus supratimo modalumus. Kai vieni vaikai turi galimybę mokytis girdėdami, kiti – matydami, kai pamato vaizdo medžiagą ir iš vaizdo medžiagos gali susidėlioti akcentus tie, kurie mokosi per judesį. Mokyklų vadovai turi pagalbauti, ar mokytojai turi pakankamai priemonių tam, kad galėtų kurti tokią pamoką. Tyrimas parodė, jog labai svarbu, kad mokiniai būtų įtraukiami į lyderystės procesus. Tie mokytojai, kurie kartu su mokiniiais apmąstė, ko mes mokysimės kartu, kaip mokysimės, kokią medžiagą naudosime, pasiekė puikių rezultatų. Tai sukėlė mokytojų požiūrio lūžį. Taip pat mokytojai permąstė, kaip jie vertins mokinius, įtraukė ugdymo proceso modeliavimą kaip vertinimo kriterijų.

Mokinių lyderystė pastoliavimo praktikoje

Mokinių įgalinimas kartu spręsti mokymosi organizavimo klausimus reikalauja didesnių laiko išteklių, tačiau duoda labai didelę grąžą visų mokinių įsitraukimui ir rezultatams.

„Daug daugiau planuojame su vaikais. <-> Daug daugiau reikia aptarti pačių struktūrą, kad būtų aišku ir man, ir vaikams, tai planai, schemas ir visokie kitokie dalykai jau kasdienybė yra.“ <-> „Mes labai keitėm programą, su vaikais tarėmės, kas mums būtų įdomiau“ (GD-11-4mok)

Lankstus žinių vertinimo būdas yra reikšminga bebarjerio mokymosi modeliavimo priemonė.

„Skaitėme D. Grinkevičiūtės „Prisiminimai“. Siūlau pasirinkimus: vienas sukurs įvykių žemėlapi – kaip kas įvyko, nuo ko prasidėjo, nuo kurio taško iki kurio taško; kitiems leidau parašyti rašinėį pasirinkta tema; kitiems leidau paruošti pristatymą ir pristatyti.“ (GD-19-5vad/mok)

Mokytojo požiūrio virsmas mokinių įgalinimui.

Va, čia buvo virsmas, ką turėjau daryti kitaip, kad gauti objektyvų vertinimą. Tada jie galėjo naudotis kokiais nors šaltiniais, gauna giliau pasikapstyti apie kokį nors laikotarpį ir diagramom, lentelėm, bet kuomet jie tada analizuoja. Va čia tas pokytis, kurį aš turėjau savyje rasti, padaryti ir tas užduotis jiems pateikti kitokias. Jau nebegalėjau pateikti senam pavidalė“ (GD-11-6Mok)

Tyrimai atskleidžia: mokinius įgalinantis mokytojo veikimas yra viena iš sąlygų pasiekti savivaldų mokinių mokymąsi.

REKOMENDACIJOS

- Diegti ir plėtoti pastoliavimo praktikas, kurios būtų efektyviai taikomos ne tik kontaktinio, bet ir nuotolinio ugdymo metu.
- Pastoliavimo praktikų atsiradimui ir plėtrai būtina didinti mokyklų bendruomenių (administracijos, mokytojų, mokinių ir tėvų) supratimą apie pastoliavimo strategijas, taikomas mokykloje ir namuose, jų daromą poveikį mokinių savireguliatyvaus mokymosi ir bendradarbiavimo, paremiant vieni kitus, įgūdžių stiprinimui.
- Plėtojant skaitmeninio pastoliavimo praktikas, sudaryti galimybes mokytojams, specialistams ir tėvams įgyti specifinių technologinių ir didaktinių gebėjimų.

Kaip skatinama mokinių lyderystė jų pačių mokymosi procesuose?

Būtina didinti mokytojų, tėvų, mokinių supratimą apie pastoliavimo praktikas.

IT pastoliavimo praktika

Naudodami IT mokytojai randa daugiau galimybių supaprastinti ir palengvinti tradicinio ugdymo proceso organizavimą.

„... man patiko dirbti ir su EDUKA, kadangi aš iškart galu pasižiūrėti rezultata, vertinimą ir vaikui galu pasakyti, kad „tu tokioj užduoty padarei tiek klaidų, ieškok klaidų, jas išsitaikyk“ (GD-17-1Mok)

Tačiau savireguliatyvaus mokymosi įgalinimui Lietuvoje kuriamos IT priemonės yra ribotos.

„Neįsivaizduoju, kad būtų galima apsieiti be tavo parengtų užduočių, be to, kaip tu matai, ką reikėtų akcentuoti. EDUKA turinys yra bendras visiems, o tu turi savo klasę ir žinai, kas tai konkrečiai klasei yra aktualu.“ (GD-12-5Mok)

COVID-19 pandemijos laikotarpiu mokytojai atrado programas, kurios leidžia kurti lankstų, universalų, įtraukiantį ir visiems prieinamą procesą.

„Moodle“ testuose galimybės yra didžiulės. Galima nustatyti, kad vaikas iš karto matytų ar teisingai supratau.“ (GD-19-2mok).

„Teams'ą matau – vieną pliusą, man labai patinka, tai aš labai spalvotai galu brėžinius piešti, parodyti, pabraukti, parodyti kur kas yra, paryškinti spalvą kiek tiek nori. Čia yra didžiulis plusas.“ (GD-11-5Mok).

„Aš istorijos mokymusi atradau virtualius muziejus. Istoriniuose virtualiuose muziejuose vaikams duodavai koordinatės turi atrasti tam tikrą istorinę vietą. Yra specialios programėlės daryti komiksams istorine tematika. „GoogleArts“ – taip pat gera funkcija, kuri skaitmenina įvairius eksponatus, ekskursijas (galima pasivaikščioti po Luvrą). Programa „MazeWeb“ atkuria 3D formatu įvairius formatus, pvz., viduramžių miestą.“ (GD-13-7Mok)

Irodyta: IT priemonės, leidžiančios mokytojui modeliuoti turinį ir procesą, yra labai svarbi universalus ugdymo proceso organizavimo dalis

REKOMENDACIJOS

- Ugdymo proceso aprūpinimas skaitmeninėmis technologijomis negali būti atskirtas nuo didaktinių prieigų, ugdymo metodų ir būdų.
- Kurti skaitmeninius įrankius, aplikacijas ir kitus skaitmeninius išteklius, kurie leistų pačiam mokytojui organizuoti, moderuoti bei valdyti ugdymo procesą, kurti ugdymo turinį ir priemones, išvengiant nelanksčiai sumodeliuotų skaitmeninių įrankių apribojimų.

Kaip mokyklos ugdymo veiklos modeliavimo prioritetuose atsispindi sąlygų mokytojams sudarymas organizuoti universalų, visiems prieinamą procesą.

„Eduka“ ir kitos platformos nelabai leidžia modeliuoti pamoką. Bet kai kurios kitos programos tą leidžia. Vadovai turėtų pagalvoti, kokius įrankius naudojant kurti lankstų ugdymo procesą.

Ugdymo prieinamumas mokiniams, turintiems spec. ugdymosi poreikių

Mokymo turinio lankstumo stoka ir metodų taikymo inertiškumas sukuria reikšmingas kliūtis mokymosi sėkmei

„Pvz., diktantas – vaikai neišmoks rašyti, jei mes nerašysime diktanto, joks raidžių įrašymas ar testai neatstos diktanto“ (GD-9-9Mok)

Laisvės mokytojų modeliuoti turinį, standartizuoti pasiekimų vertinimo akcentai ignoruojant mokinių asmeninę pažangą, skatina segregacines patirtis

„Bendroji programa yra dokumentas... Jeigu mes išeiname į nuotolinį mokymąsi, turėtų būti „planas B“ – gal mums, patiems mokytojams, leistų susiaurinti programą. Mes, kaip mokytojai, negalime padaryti to, koks yra uždavimas iš valstybės. ... O patikrinimai yra labai rimti, pvz., PUPP (GD-9-9Mok).“

Kompetencijos pasinaudoti priemonėmis stoka riboja galimybę dalyvauti kartu su kitais mokiniams
„Prie TEAMS mokinių, turintys SUP, kartais nesugeba prisijungti. SUP mokiniai neatranda, kokią pamoką, kokią dieną“ (GD-14-5Mok)

Neprieinams ugdymasis verčia mokinius trauktis iš sistemos

„Spec. poreikiai vaikai vengia kalbėti, nepasitiki savimi, neklausia, slepiasi, pranyksta kažkur...“ (GD-13-8Mok).

„Įrodyta: ugdymo sistema, grindžiama universalios dizaino mokymosi principais, sudaro galimybes visiems mokiniams mokytis palankiausiu būdu, pagal savo galimybes ir jausmus visaverčiai mokymosi proceso dalyviu“

REKOMENDACIJOS

- Planuojant švietimo įstaigų veiklą, būtina atsižvelgti į mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, didesnį pažeidžiamumą ir užtikrinti ugdymosi prieinamumą bei mokinio poreikius atitinkančią pagalbą palankiausiu mokiniui būdu, kai mokyklos ugdymo procesas prisitaiko prie mokinio, o ne atvirkščiai.

Kokia ugdymo organizavimo lankstumo amplitudė dominuoja jūsų mokykloje?

Mokinių tėvai – neatsiejama kokybiško ugdymo proceso dalis

Vaikai iš socialiai nepalankios aplinkos patiria dvigubą pažeidžiamumo situacijas

„Didžiausia problema buvo tiems, kurie turi didelius sutrikimus. Prie tokių vaikučių turi būti ar padėjėjas, ar kažkoks kitas žmogus. Problema, kad namie nėra sąlygų, kad kažkas padėtų – nei tėvelis, nei mamytė, nes dažnai tie vaikai yra ir iš probleminių šeimų“ (GD-9-6V)

Tėvai visada dalyvauja vaiko ugdyme, tačiau tokiu būdu, koku mes leidžiame

„Buvo dar tokia problema, kad mamos darydavo ir vyresnių vaikų, ne tik pradinukų darbus. Lauki, lauki, delsia, o paskui gauni padarytą darbą geriau nei įprastai“ (GD-19-2mok).

Mokinių, patiriančių mokymosi sunkumų, tėvai dažnai išgyvena nesėkmių patirtis kartu su savo vaikais. Mokytojų dalinantis sėkmingais vaiko pasiekimais su jo tėvais ir per juos skatinant mokinį, pozityvių išgyvenimų pagrindu į mokymosi procesus įtraukiamas ne tik vaikas, bet ir jo šeima

„Motyvuodavau pagyrimais ir supratau, kad vienas iš būdų – per tėvus. Rašyti tėvams pagyrimus ir prašyti, kad jie persakytų savo vaikams. ... Man tas dalykas padėjo juos dar paskatinti“ (GD-18-spec).

Mokytojų ir tėvų bendravimas padedant tėvams suprasti ko jų vaikai mokosi ir kaip reikėtų jiems padėti mokytis yra reikšminga prielaida tvirtam mokyklos ir šeimos ryšiui ir kokybiškai tėvų pagalbai mokiniams

REKOMENDACIJOS

- Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiam mokiniui mokantis namuose turėtų būti siekiama, kad vaikas neiškristų iš bendro ugdymosi proceso dėl savo skaitmeninių įgūdžių stokos ar kitų ypatybių.
- Būtina pripažinti tėvus edukacinės pagalbos teikėjais ir teikti jiems nuolatinę paramą randant būdus, kaip kokybiškai padėti mokiniui, aprūpinti mokinį namuose reikalingais mokymosi išteklių.
- Jei tėvai nėra pajėgus suteikti mokiniui visą reikalingą pagalbą, atsižvelgiant į mokinio poreikius, skirti mokytojo padėjėjo, pedagogo arba specialisto pagalbą mokiniui namuose. Pagalbos mokantis organizavimo procesą turėtų koordinuoti dalyko mokytojas, klasės vadovas arba kitas paskirtas asmuo.

Kokios yra tėvų įgalinimo patirtys jūsų mokykloje?

Dažnai mokytojai nedrįsta pertvarkyti bendrosios programos taip, kad ugdymo turinys būtų visiems mokiniams prieinamas, taip pat ir specialiųjų poreikių mokiniams. Vaikai turi patirti sėkmę, nes jie negali mesti mokyklos, o tai ir yra atsakomybė mums.

Esame linkę tikėti, kad tėvai padeda savo vaikams susiorganizuoti mokymąsi ar kitaip, bet jie negali panaudoti savo dalykinių žinių. Tai klaida. Tėvai gali padėti išanalizuoti tam tikrą temą.

Bendro mokymosi patirtys visų mokinių sėkmei

Mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, turi tuos pačius socialinių ryšių ir savirealizacijos poreikius

„Kartais darai kartu su juo kokį mažąjį, technologijos darbelį, jis patiria džiaugsmą ne todėl, kad darbą padarė, bet dėl to, kad kažkas su juo būna, kažkam įdomu kaip man sekasi, kaip jis atliks tą darbą.“ (GD-18-3Soc.)

Mokymasis kartu ir vieni iš kitų leidžia visiems mokiniams siekti asmeninio rezultato ir kurti tarpasmeninius ryšius

Darbas grupelėse yra efektyvus. Jie tariasi, dalinasi, mokosi vienas iš kito ir kai sugrįžta parodyti vieni kitiems ir mokytojai, atsiskleidžia toks labai gražus bendradarbiavimas“ (GD-19-5vad/mok)

Teisingas vaidmenų paskirstymas grupėje leidžia pažinti kitą ir atskleisti save

„Įdomus atradimas buvo, kai poravau pirmūną su „bastūnu“ ir jie pasikeitė vaidmenimis. Vaikai pamatė save iš kitos pusės. Tie „autsideriai“ mokykloje, kaip blogai besimokantys, jie prisilindavo vadovavimo žaidimui patirtis ir mokė pirmūnus drąsos, pasitikėjimo, o pirmūnai pamatė tuos vaikus naujomis akimis, kad jie nėra nemokytini, tiksliai jie mokosi ir dirba kitaip. Šis atradimas davė patirties pirmūnams klysti ir mokytis iš savo klaidų, o „bastūnams“ - tapti lyderiais klaseje“ (GD-21-8mok).

Įrodyta: įtraukus, universalus dizaino mokymuisi principais organizuojamas ugdymas, sukuria sąlygas kokybiškam ir visavertiam visų mokinių dalyvavimui nerizikuojant prarasti gabių mokinių potencialą.

REKOMENDACIJOS

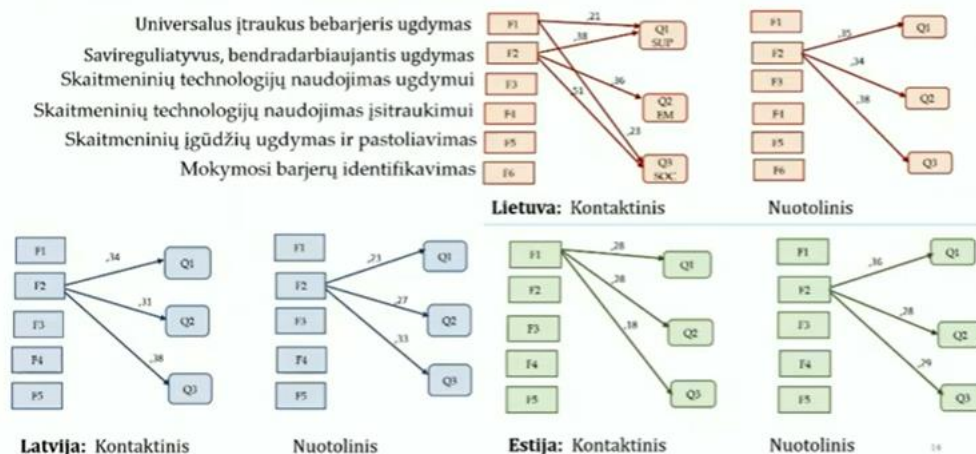
- Organizuojant mokinių, turinčių SUP ugdymą ir teikiant specialiąją pedagoginę pagalbą kontaktinio mokymosi metu, siekti vaiko gerovės, pasitikėjimo savimi stiprinimo, sudarant sąlygas kurtis tarpasmeniniams ryšiams su klasės draugais, užmezgant bent vieną ar kelis artimesnius kontaktus.
- Organizuojant ugdymo procesą modeliuojant veikimo kartu situacijas, veiklas grupelėse, siekiant bendro tikslo, bendro laisvalaikio praleidimo patirtis, bendrų interesų jungiamas veiklas ir kt.
- Vengti situacijų, kai mokinys nuolat arba dažnai ugdomas atskirai nuo bendraamžių arba veikia vienas pamokoje

Kaip mokykloje praktikuojami mokymosi kartu metodai?

Mokytojai taip dalijo vaidmenis, kad mokiniai galėtų atskleisti save iš gerosios pusės – tos, kurios nematė kiti.

Ugdymo prieiga: tvarumas mokymosi rezultatams

(Galkiene, A. et al. (2021). Sustainability. <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/3/1748>)

Ieškojome, kokie veiksniai padeda išlaikyti stabilų mokymosi procesą, kintant aplinkybėms. Sėkmė buvo patiriama tada, kai buvo naudojamas savireguliatyvus bendradarbiaujantis mokymasis. Besimokančio mokinio eksperto prieiga yra labai svarbi. Atsisakome tiesioginio mokymo ir jį, kiek įmanoma, pakeičiame paties mokinio mokymusi.

Simona Miškinienė, Šiaulių r. Dubysos aukštupio mokyklos direktoriaus pavaduotoja ugdymui

Mokykloje pagrindinė pagalba yra prevencinė švietimo pagalba visiems. Šiuo požiūriu vaikų nediferencijuojame. Nežiūrime į tai, ar vaikas turi specialiųjų ugdymosi poreikių, ar neturi, gabus ar mažiau gabus. Logopedai dirba su vaikais nuo dvejų metų amžiaus, kad būtų galima kuo anksčiau atsekti galimus kalbos vystymosi sutrikimus. Toliau pagalba tęsiama. Taip pat konsultuojame mokytojus apie mokinių elgesio ir socialinio emocinio vystymosi sutrikimus. Kiekvienas vaikas yra visiškai unikalus. Tikslas yra, kad švietimo pagalbos specialistai būtų

matomi ne tik mokyklos lygmeniu, bet ir platesniu. Rengiame paskaitas tėvams jiems aktualiomis temomis – kaip padėti vaikams mokytis nuotoliniu būdu ir pan. Tai tėvų švietimas apie šalia esančius kitokius vaikus. Įtraukusis ugdymas vis dar siejamas su baime. Pamažu ši baimė įveikiama. Turime bendruomenės renginius, pavyzdžiui, „Sveika vasara“, tėvų forumus, kalbame apie autizmo spektro sutrikimą turinčius vaikus, jų ugdymą. Vaikai taip pat išmoka dirbti ir bendrauti su kitokiais vaikais. Mūsų mokykloje kvalifikacija yra keliama nuosekliai. Apie integruotą mokymąsi mokomės visa mokykla ir gana ilgą laiką. Tai leidžia visiems kalbėti viena kalba, geriau vieniems kitus suprasti. Vadybinių požiūriu nuoseklumas yra labai svarbu. Klasės sudaromos heterogenišku principu, sudaryme dalyvauja visi mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai. Jos sudaromos pusei metų.

Ramutė Karpovičienė, Trakų r. Senujų Trakų Kęstučio pagrindinės mokyklos direktorė

Prieš trejus metus pamačiau, jog yra daug autizmo spektro sutrikimus turinčių vaikų. Taigi reikėjo labai greitų sprendimų. Pagelbėjo literatūros studijos ir seminarai. Padėjome šiems vaikams „prisijaukinti“ suola. Pakeitėme Vaiko gerovės komisijos darbą. Su šių vaikų tėvais kalbamės prieš mokslo metus ir sukuriame vaikų sėkmės rodiklius, ir to tikslo siekiame visi. Profesorės Alvyros Galkienės projektas mums labai padėjo. Taip pat dalyvavome projekte apie socialinę integraciją. Mokėsi visa mokyklos komanda. Kvietėmės konsultantus, jie padėjo kiekvienam mokiniui planuoti sėkmę ir augimą. Jie buvo apmokami. Konsultantai kartą per mėnesį atvyksta stebėti mūsų mokinių, ugdymo procesą ir aprašo tolesnius žingsnius. Tai vyksta visus metus. Finansuoja ir tėvai. Pasikeitė mokytojo padėjėjo ir mokinio asistento darbo supratimas. Mokinio asistentas tapo tikru mokinio draugu, kuris padeda ir mokytojui programuoti arba dėlioti mokinio sėkmę. Jis žino vaiko emocijas, būseną, ko nesupranta ir pan. Mums labai svarbu, kad vaikas patirtų sėkmę.

Zbignevas Butkevičius, Trakų r. Senujų Trakų Kęstučio pagrindinės mokyklos socialinis pedagogas

Sėkmės istorijų turime ne vieną. Dirbu Vaiko gerovės komisijoje. Buvo vaikas, kuris beveik nekalbėjo, galėjo pasakyti tik vieną kitą žodį, nenorėjo užėiti į klasę. Tai mus šiek tiek gąsdino. Vaikas nuolat buvo irzlus. Bet užsiėmėme pastoliavimo praktika. Iš pradžių už klasės slenksčio buvome minutę, po to jau 10 minučių. Vėliau suplanavome kartu su tėvais, kad pradėtų skaityti. Naudojome vizualines priemones, kad perskaitytų ir parodytų pirštu tą daiktą. Vėliau numatėme kitus žingsnelius. Dabar vaikas ne tik supranta klausimą ir jo nebeatkartoja, bet ir atsako į klausimą. Vaikas ateis į ketvirtą klasę. 60 proc. informacijos, kurią perskaitė, supranta. Pasako „aš noriu“ ir parodo pirštu daiktą, kurio nori. Skaičiuoja nuo 1 iki 100. Stengiamės socializuoti vaikus, kurie turi bendravimo, ryšio užmezgimo problemų. Šis vaikas jau važiuoja į ekskursijas, noriai dalyvauja vasaros stovyklose. Mums mokė ir australai partneriai. Šiam vaikui reikėjo priemonių, tai mokytojai darė jas patys. Mokykloje turime keletą erdvių, skirtų nusiraminti. Daug dirbame, lavindami vaikų sensorinius įgūdžius ir motoriką, kad jie išlaikytų rankoje parkerį ar pieštuką. Tai lavinama per fizinio ugdymo pamokas.

Tomas Jankūnas, Vilniaus Antakalnio progimnazijos direktorius

Dalyvavome šiame tyrime ir tuo džiaugiamės. Mes, praktikai, dažnai taikome įvairiausius metodus, nes ir mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių turime jau senokai. Gretimos mokyklos atsirinkinėja mokinius, todėl mes sulaukiame įvairių vaikų. Yra užsieniečių, nekalbančių gimtąja kalba, turinčių tam tikrų poreikių. Viską darome mokydami iš klaidų.

Vadybinis lūkestis – kad tai, ką darome, nebūtų bandymai, eksperimentai, o būtų mokslu pagrįsta praktika. Todėl mums buvo įdomu dalyvauti šiame projekte. Bet tai sukėlė ir įtampas. Tyrėjai pamatė procesus ir patarė, kaip keisti praktiką. Vaikai, turintys tik judėjimo negalią, yra labai gerai ir lengvai priimami. Autizmo spektro vaikai patiria didesnių sunkumų. Dar daugiau sunkumų kelia tie vaikai, kurie turi sunkumų, bet tie sunkumai nėra ištirti ir diagnozuoti. Kokius atsakymus šiame projekte gavome ir kokius palaikau kaip mokyklos vadovas? Tai – dėl vaikų neskirstymo pagal gebėjimus. Turėjome minčių padaryti gabiųjų klasę, bet to nepadarėme. Komplektuodami klases, stengiamės, kad įvairių gebėjimų vaikai būtų kartu. Klasės didelės – 24–30 vaikų, „sunkius“ vaikus paskirstyti lygiai po visas klases. Būtų smagu, kad ir šalies mastu to visi laikytųsi. Tyrėjus į klases nebuvo lengva įsileisti. Sulaukėme įvairiausių nuomonių. Bet tyrėjai niekada neišsakė jokios kritikos ar neigiamos nuostatos. Girdėdami kritiką, jie galvojo, kaip galėtų nukreipti suaugusiųjų dėmesį į vaikų mokymąsi ir sėkmę. Tyrėjų patarimai, pasiūlyti metodai, konkretūs pastebėjimai labai padėjo mokytojams. Projekte dalyvavo viena parinkta klasė. Projekto metu pakeitėme šios klasės vadovą. Mokytojo profesionalumas be galo svarbu. Ypač jo nuostata, kad kiekvienas vaikas kažką gali. Todėl situacija šioje klasėje per metus apsivertė „aukštyn kojomis“. Norėtusi glaudesnio bendradarbiavimo. Teikiame daug individualios pagalbos, bet norėtusi didesnės įtraukties. Kryptis parodyta, bet tam reikia didelio bendradarbiavimo įvairiose grandyse: tarp vaiko ir mokytojų, švietimo pagalbos specialistų ir tėvų. Jei kuri nors grandis šlubuoja, vaikas tą jaučia. Ir yra pasekmės šeimoje, nors tėvai ne visada tai pripažįsta. Būna, kad vaikas nenori išeiti iš mokyklos, nes žino, kad namuose patirs įtampą.

Neringa Čiukšienė, Vilniaus Antakalnio progimnazijos direktoriaus pavaduotoja ugdymui

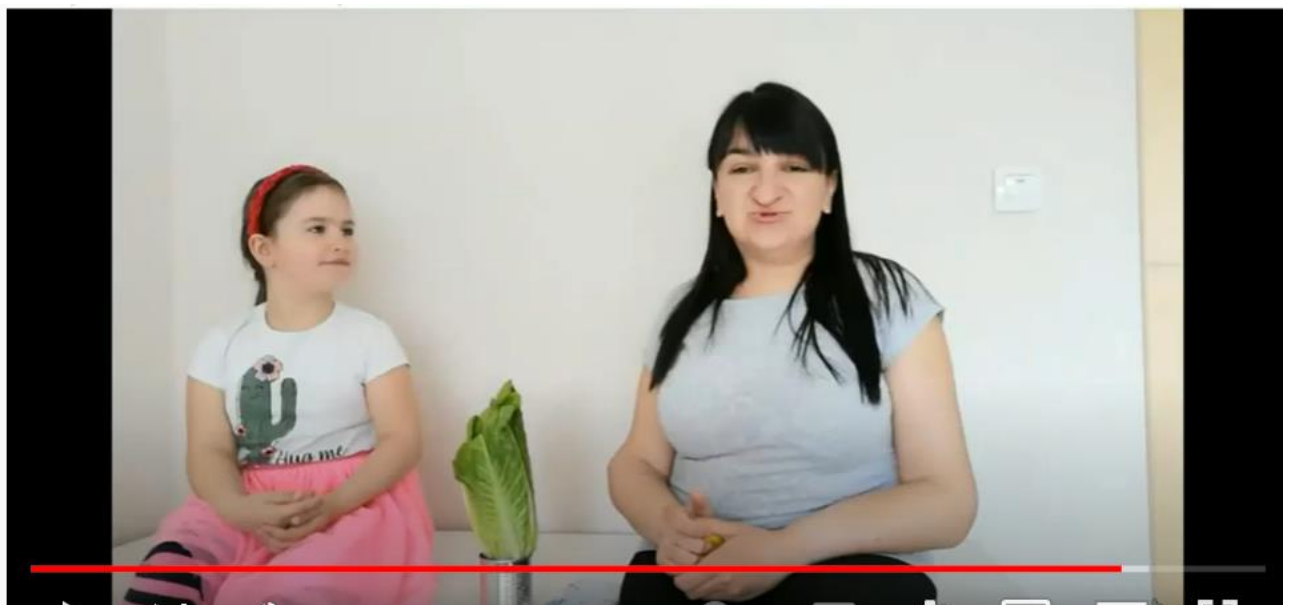
Norėčiau papildyti, kad tikrai neatleidome blogo vadovo ir nepriėmėme gero. Ieškojome asmenybės, kuri toje klasėje galėtų geriausiai atsiskleisti, dirbdama su šios klasės mokiniais. Ir patarė vaikai, ir padėjo tėvai. Mums pasisekė: šiandien turime draugišką, tvarkingą klasę, kurioje mokosi 8 specialiųjų poreikių vaikai. Mokytojo asmenybė yra labai svarbu. Taip pat labai svarbu profesorių konsultacija. Nors iš pradžių mokytojai ir buvo pasipiktinę, šiandien apie konsultacijas jie kalba kaip apie pačią geriausią dovaną. Įtraukti mokslininkus į įtraukiojo ugdymo įgyvendinimą yra reikalinga „šimtu procentų“. Iki šiol kalbėdavome apie pasitikėjimą vaikais, o šį kartą tai praktiškai įgyvendinome. Mokytojų nuostatas pakeisti nėra lengva. Tai ne metų darbas. Tai priklauso ir nuo to, kiek mes kaip administracija dėsime pastangų, ir kiek kiekvienas mokytojas įdės pastangų, o tai jau sunku valdyti. Dar kartą dėkoju prof. Alvyrai už tai, kad atkreipė dėmesį į tai, kas yra įtraukiojo ugdymo specialistas. Mokytojai laukė, kad toks specialistas ateitų ir parodytų, ką daryti. Profesorė pasakė: „paklauskite, mokytojai, ir kartu su specialiąja pedagoge suraskite metodą“. Tai padarė „stebuklą“. Mokytojai priėmė, ir dabar tas pokytis yra suformuotas. Pokytis turi įvykti fizinėje aplinkoje, emocinėje aplinkoje ir santykių su tėvais aplinkoje. Šios klasės mokinių tėvai buvo nusiteikę dideliu pokyčiu, ir tai mums labai padėjo.

Dr. Vida Kazragytė, Nacionalinės švietimo agentūros Mokyklų veiklos plėtros skyriaus metodininkė

Idėja apie heterogeniškas grupes mums yra labai sveika. Ji tikrai atneš geros sveikatos mums visiems. Pernai rugpjūčio pabaigoje organizavome viešąją konsultaciją ir užsiregistruojančiųjų klausėme, su kokiu didžiausiu sunkumu mokiniai susiduria. Apie

40 proc. nurodė, jog tai – mokymosi motyvacijos trūkumas. Manau, kad turėjome šiek tiek vienpusiškai suprantamą šūkį, – „dėmesys kiekvienam vaikui“, tačiau atrodo, kad tas dėmesys tik iš suaugusiųjų pusės. Besiregistruojantieji sakė, kad susiduriame su pačių mokinių nenoru priimti pagalbą, „mokykla duoda maksimumą, bet norinčių pasiimti – minimumas“. Taigi atstūmimo reakcija. Universalus ugdymo pobūdis, įtraukusis ugdymas numato, kad esame tarp kitų. Ko gero, tai gali subalansuoti ir mūsų, ir vaikų požiūrį. Vaikai pamato ne save kaip vieną, ne kaip labai gabų ar tik minimumą pasiekiantį, bet tarp kitų, kitokių. Yra didelė malonė išgyventi pagalbos jausmą, kai galime teikti pagalbą kitiems ir tokią, kokios pats vaikas nori, kurią sugeba suvokti, įsivardyti. Esame kalbėję apie austrų edukologų atliktą tyrimą. Jame buvo teigiama, kad pats svarbiausias dalykas yra paties mokinio požiūris į save. Jeigu mokinys laiko save labai kompetentingu, tai visi iššūkiai – nuo organizacinių, kad ir nuotolinio mokymosi, iki turinio ar kitų – jam yra niekai, to jis nelaiko iššūkiais. Bet jei savo kompetentingumą suvokia menkai, jam viskas yra iššūkis. Tokiais atvejais vaikas daugiau linkęs atkartoti tai, ką girdi iš kito lūpų, bet nepabando ir nepasitiki, kad gali pats padaryti ir pasiekti pasiekimų. Kas gi yra „besimokantis ekspertas“? Gal tai panašu į tai, ką edukologai supranta kaip turintį gerą požiūrį į savo kompetentingumą? Kaip tą pasiekti? Žinoma, tam yra labai daug būdų. Profesorė minėjo savo skaidrėse „klajūnus“, kurie tapo ugdymo turinio permodeliavimo iniciatoriais. Pagal juos buvo pritaikytos mokymosi užduotys – tiek virtualioje, tiek natūralioje mokymosi aplinkoje.

Norėčiau prisiminti menus. Manau, kad visi integruojantys metodai turi menų elementų. Menai padeda sukurti heterogenišką mokymosi aplinką. Galiu būti stipri matematikos srityje, bet vaidindama ar kitoje veikloje juntu nepasitikėjimą, baimę ir pan. Ir atvirkščiai. Tad neišleiskime iš žiūros lauko menų. Sėkmė, žinoma, yra to paties dalyko pasiekimų lygmenimis, bet ir turinio sričių įvairovės. UNESCO ir kitų mokslininkų komentaruose mintis apie subalansuotą, visapusišką asmenybės ugdymą nėra prarasta. Zbignevas papasakojo apie mokinį, kuris apsisvertė „aukštyr kojomis“, turint galvoje jo pasiekimus. Esu vaidybos mokiusi suaugusią mokinę, kurios požiūris ir gebėjimai taip pat ryškiai pakito. Pas mane ji atėjo liūdna, prislėgta, nes ji visą laiką nuo gimimo praleidžia vežimėlyje. Bet ji sukūrė šeimą ir augina dukrytę. Po pusės metų, tikriausiai po septynių mėnesių, ji suvaidino vaidinimą kartu su dukryte.

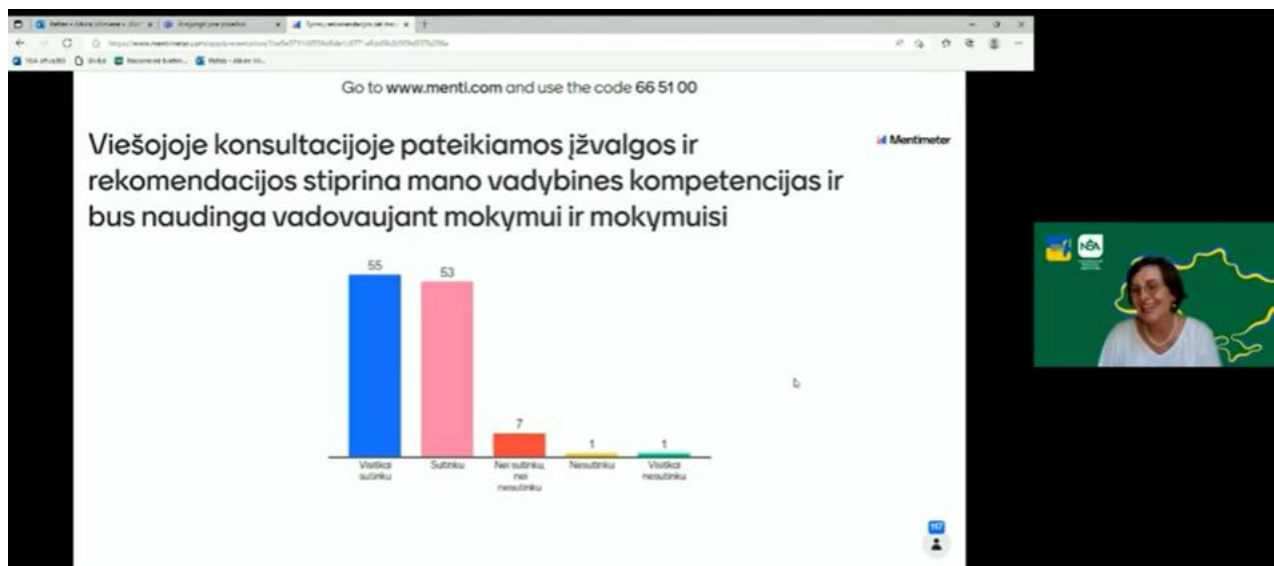
Štai ši jauna moteris atsiuntė filmuką, kuriame vaidino pasaką su savo dukryte, bet jau ne vežimėlyje. Kas ją iškėlė iš vežimėlio ir pasodino oriai ant sofos, nežinau. Turbūt ta pati, apie kurią daugelis kalbėjo. Taigi jai buvo labai sveika. Ir man pačiai kaip pedagogei taip pat buvo sveika. Suvokiau, kad kartais mes laužiamės pro tuos vartus, kurie yra atidaryti. Ieškome kažkokių „pasiekimų“, bet va – suteikti žmogui laimingumo, pasitikėjimo, padėti, kad galėtų vaidinti savo šeimoje, savo aplinkoje, yra bene vertingiausia. Ir tikimės, kad tą sukaupą pasitikėjimą ji perkels ir į kitas gyvenimo sritis.

Dr. Loreta Žadeikaitė, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Studijų, mokslo ir technologijų departamento vyriausioji patarėja

Ačiū visiems už dalijimąsi. Labai džiaugiasi širdis, kad mokslininkai ateina į pagalbą. Nuskambėjo daug gražių žodžių profesorei Alvyrai Galkienei, kuri 1991–1993 metais sukūrė pirmąją įtraukiają „Versmės“ mokyklą. Remiantis jos disertacija, buvo patvirtintas ugdymo heterogeninėse grupėse veiksmingumas. Šie metai yra pasirengimo įtraukiajam ugdymui metai. Mokomės skaityti duomenis ir juos suprasti. Itin svarbu puoselėti pasitikėjimą mokiniu, mokytojais, tėvais. Manau, kad Mokyklų veiklos plėtros skyriaus organizuojamos viešosios konsultacijos plečia pasitikėjimo kultūrą. Svarbu, kai žmonės kalba ne išmoktomis, o išgyventomis idėjomis. Tyrimai yra „įdarbinami“, džiaugiuosi ir tikiuosi, kad tyrimų rezultatai ir rekomendacijos bus skaitomos. Ačiū visiems už tuos mažus stebuklus, kurie atneša sėkmę visai švietimo sistemai. Esame stiprūs, kai dalijamės ir padedame vieni kitiems.

Albina Vilimienė, Nacionalinės švietimo agentūros Mokyklų veiklos plėtros skyriaus vedėja

Trečdalis klausytojų atsakė į mūsų klausimą apie šios viešosios konsultacijos naudingumą. Kaip matome, daugiau kaip pusė atsakiusių sutinka, jog viešojo konsultacija stiprina vadybines kompetencijas ir bus naudinga vadovaujant mokymui ir mokymuisi.

Rūta Krasauskienė, Nacionalinės švietimo agentūros direktorė

Noriu pasidžiaugti tuo, kad turime prabangą susitikti ir dalytis. Visi, kurie kritikuoja Lietuvos mokyklą, kad mokome ne to, mokome ne taip, kuriame ne tą, neįtraukiame ir pan., klausydamiesi šiandienos viešosios konsultacijos, sutiktų, jog tie žmonės senokai nesilankė

Lietuvos mokyklose. O tos mokyklos, kurios šiandieną dalijosi savo patirtimi, iš tiesų yra švietimo flagmanai, švietimo lyderiai. Spauldoje skaičiau, kad vertinami tie, kurie yra stiprūs, priima operatyvius sprendimus, kurie yra stiprios asmenybės. Tokias asmenybes šis mūsų pasikartojantis forumas ir telkia. Norėtusi tikėti, kad įsitrauks ir kitos stiprios asmenybės, ir visi kartu judėsime pirmyn. Teko kalbėti su Vilniaus „Žemynos“ gimnazijos direktore. Ji pasakė: „Geram mokytojui tinkamos visos programos.“ Tai yra požiūrio reikalas. Turinį mokykloje kuria pati mokyklos bendruomenė. Tad akivaizdu, kad ateinančios programos yra geroje rankose ir savo mokiniams gebėsime atiduoti tai, kas geriausia.

Viešąją konsultaciją moderavo *Albina Vilimienė*, Nacionalinės švietimo agentūros Švietimo pagalbos departamento Mokyklų veiklos plėtros skyriaus vedėja

Viešosios konsultacijos vaizdo ir garso įrašą transkribavo ir medžiagą parengė *Vida Kazragytė*, Nacionalinės švietimo agentūros Švietimo pagalbos departamento Mokyklų veiklos plėtros skyriaus metodininkė